

De Koerier

van [september 2015] nr. 66

Brabants Heem

De fluisterboot ligt gereed om met de deelnemers aan de Brabants Heemdagen de Biesbosch in te varen

Brabants Heem van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Beste lezer,

De zomer is weer achter de rug en dat betekent voor heemkundigen dat er weer extra werk wacht. Het winterprogramma met lezingen en excursies voorbereiden, werken aan nieuwe boekwerken of artikelen voor het verenigingsblad, maar ook ideeën uitwisselen met collega-heemkundekringen of tijdens de regiovergaderingen netwerken.

2

In deze 'Koerier van Brabants Heem' vindt u weer de nodige activiteiten van kringen uit heel Brabant. Misschien dat die u op een idee brengen: „Dat kunnen wij ook in onze vereniging.“ Hebt u trouwens zelf een activiteit waarvan u denkt dat andere kringen daar iets aan kunnen hebben, stuur uw kopij dan in naar onze redactie. We zullen die graag opnemen. Dat geldt ook voor boeken die door uw vereniging uitgegeven worden, maar natuurlijk wel werken die niet alleen plaatselijk, maar ook regionaal belang hebben.

In dit nummer uitgebreid aandacht voor de voorbije Heemdagen in Made, Drimmelen, Geertruidenberg en Hooge en Lage Zwaluwe. Inmiddels wordt gezocht naar een kring die de editie 2016 wil organiseren. Voor 2017 is er een kandidaat.

Tenslotte willen wij de secretariaten van de verenigingen vragen om ons digitaal tijdschrift te verspreiden onder hun leden, of een link te plaatsen naar de digitale 'Koerier van Brabants Heem' op onze website (www.brabants-heem.nl).

Wij wensen u allemaal een goede start van het seizoen 2015/2016 toe en hopelijk een forse ledengroei in de loop van het jaar.

Wouw, september 2015

René Hermans

BRABANTSE HEEMDAGEN 2015

EEN GROOT SUCCES

Ooit was er sprake van Brabants Heemkamp. Toen moesten de laarzen mee en werd er gegraven. Tegenwoordig zijn het Brabants Heemdagen en gaat het om het ontdekken van historie en cultuur van steeds een ander deel van Brabant. Vandaar dat meer dan honderd heemkundigen uit de hele provincie op donderdag 6 augustus 2015 ontvangen werden in het gemeentehuis van de gemeente Drimmelen waar de 67ste heemdagen van start gingen. Thema was dit jaar *'Hollands Brabant aan de rand van de Biesbosch'*.

Promotie

Locoburgemeester Jan Willem Stoop van de gemeente Drimmelen nam de kans waar om, nadat dagvoorzitter Otte Strouken-Busink hem had geïntroduceerd, zijn gemeente aan de aanwezige heem- en geschiedkundigen te promoten. „U zult vandaag en morgen heel wat ontdekken en kunnen genieten van wat onze gemeente te bieden heeft. Maar neem ook de achterliggende verhalen in u op. Discussieer over de vraag of Dordrecht of Geertruidenberg de oudste stad van Holland is en geniet niet alleen van het moois, maar ook van de specialiteiten uit de keukens van de restaurants in de gemeente.”

In één adem somde hij een reeks van bijzondere zaken op. De eendenkooi, de verdedigingswerken, klei- en zandculturen, de watersportactiviteiten, de oude Napoleonsweg, het bezoekerscentrum de Biesbosch en de expositie van de Langstraatspoorlijn in de kerk van Geertruidenberg. Ook kersen, aardbeien, asperges en 'Het beste worstenbrood van Brabant' kwamen langs en activiteiten als het verbouwen van 'spelt', dauwtrappen en koningsschieten. „Bedenk dat Drimmelen de voortuin van de Biesbosch is, maar meteen ook de achtertuin van Breda”, besloot de Drimmelse wet-

Een aantal deelnemers in de raadszaal van het gemeentehuis van Drimmelen

houder, die er alles aan deed om zijn gemeente en de Biesbosch te promoten. Hij had nog wel een speciaal dankwoordje voor de drie kringen uit zijn gemeente die de organisatie van deze Heemdagen op zich hadden genomen: 'Heemkundekring Willem Snickerieme', Heemkundekring 'Made en Drimelen' en Oudheidkundige Kring 'Geertruydenberghe'.

Huldiging

Wim van Rooij (l) ontvangt de felicitaties van Henk Hellegers vanwege zijn 60ste deelname

Voordat voorzitter Henk Hellegers van de stichting Brabants Heem de Heemdagen 2015 officieel opende, riep hij eerst Wim van Rooij uit Sint Oedenrode naar voren. „In 1955, mijn geboortjaar, werd het zevende heemkamp in Valkenswaard gehouden. Het was voor u de eerste keer dat u deelnam en met een onderbreking van een jaar bent u dat blijven doen, vandaar dat u nu het diamanten jubileum viert”, gaf Henk Hellegers aan.

Zijn ervaring zette Wim van Rooij om in adviezen die hij namens de

voorbereidingscommissie inmiddels zo'n 40 jaar geeft aan kringen die op hun beurt de heemdagen op touw zetten. „De oorspronkelijke bedoeling van een heemkamp met opgravingen is ver naar de achtergrond gedrongen ten gunste van ontmoeten en ontdekken”, gaf Hellegers verder aan.

Voor Wim van Rooij was er een bijzondere onderscheiding, want eerder ontving hij al het zilveren draaginsigne en de Brabants Heemmedaille. Wim van Rooij voegde er later aan toe dat hij inderdaad in 1973 niet had deelgenomen vanwege een herniaoperatie. „Eigenlijk is de onderscheiding twee dagen te vroeg, want ik moet eerst nog maar zien dat ik deze heemdagen tot een goed einde breng”, vertelde hij later op de dag lachend.

Historische achtergrond

Voorzitter Henk Hellegers ging hierna in op de historische achtergrond van het gekozen thema voor deze Heemdagen. Het waterrijke gebied ontstond in de nacht van 18 op 19 november 1421 toen in de Hollandse Waard op verschillende plaatsen de dijken braken en 72 dorpen werden verzwolgen en 42.000 ha vruchtbaar land onder de golven verdwenen. In de eeuwen die volgden, werden stukken teruggewonnen op de zee, op hoger gelegen zandbanken groeiden wilgen en biezten en de riet- en griendcultuur zorgden voor werk voor de bewoners van de dorpen langs de Biesbosch. In 1970 werden de Haringvlietsluizen in werking gesteld en dat betekende het einde van de

eb- en vloedbewegingen. Zo ontstond het gebied dat veel mensen nu kennen als een Nationaal Park gericht op natuurbehoud en passende recreatie.

Dat gebied was vooral een stukje Zuid-Holland, want het hoorde bij het graafschap Holland en niet bij het hertogdom Brabant. Strijd was er, maar die was er ook tussen Geertruidenberg en Made. „De inwoners van Made voelden zich eeuwenlang bevoogd door die van Geertruidenberg, want Made was met zijn boertjes op de schrale heidegrond niet meer dan de stadswide van Geertruidenberg”, gaf Henk Hellegers aan. Hij ging verder in op de veranderingen in de Franse tijd toen Made zich van Geertruidenberg los wist te rukken, waarna hij de belevenissen van een Pruisische predikant beschreef die in 1657 een wandeling door het gebied had gemaakt en enkele heel bijzondere ervaringen opdeed. Hierna werden de 67ste Heemdagen 2015 officieel geopend.

Ceremonie protocollaire

Het is traditie dat direct na de opening van de Heemdagen een speciaal ritueel rond de standaard en de vlag van Brabants Heem plaatsvindt en ook dit jaar bleef dat niet achterwege.

Wim van Rooij stond kort stil bij de Heemdagen. „Wij mogen ons hier wel het neusje van de zalm noemen. Heemkringen zijn altijd geïnteresseerd in datgene wat in hun werkgebied gebeurt, maar wij zijn belangstellend naar alle streken van Brabant”, hield hij de deelnemers voor. Hij nodigde hierna Jan van Gils, Ansje Strouken en Alice Heitling als vertegenwoordigers van de drie organiserende kringen uit voor de overdracht van het vaandel dat, na het voorlezen van de oorkonde, door Ansje Strouken aan de schellenboom werd bevestigd.

De vertegenwoordigers van de drie organiserende verenigingen: Jan van Gils, Ansje Strouken-Busink en Alice Heitling

Ansje Strouken-Busink plaatst het vaandel van Brabants Heem bij de schellenboom onder toezien oog van Frans Teunis en Jan van Gils

Cor Rops (r) hangt samen met Wim van Rooij het schildje van de Heemdagen 2014 in Roosendaal en Essen aan de schellenboom

maken heeft, zeker als we in Terheijden gaan dineren." Hierna hing hij het schildje namens de beide kringen aan de schellenboom en mocht hij een oorkonde in ontvangst nemen.

Op stap

Na het officiële gedeelte gingen de deelnemers op weg naar het Biesboschcentrum in Drimmelen voor het vervolg van het programma. De meesten per auto, maar de doorzetter met de fiets. Bij dat centrum kon iedereen eerst op eigen gelegenheid wat rondkijken, waarna men in twee ploegen 'aan het werk' ging.

De eerste groep ging met de boot de Biesbosch in om er de natuur te bekijken en een wandeling te maken

Koffie met een appelpunt en flink wat slagroom om de inwendige mens te versterken

Cor Rops van de kring 'de Vrijheit van Rosendale' uit Roosendaal waar vorig jaar de Heemdagen waren gehouden in samenwerking met de Koninklijke Heemkundekring Essen, kreeg hierna het woord om terug te blikken op de 66ste Heemdagen. Hij greep die gelegenheid meteen aan om de aanwezigen nog eens warm te maken voor de turfhistorie van West-Brabant. „Want daar heb ik nog geen woord over gehoord, terwijl dit gebied toch volop met die turf te

Op de fiets naar het Biesboschcentrum

over de beverweg - waar overigens alleen schapen liepen - en om bij de eendenkooi tekst en uitleg te krijgen. De natuur was er schitterend en de deelnemers genoten van het groen dat in honderden varianten te bewonderen was. Bij het bruggetje van Sint Jan werd stilgestaan bij de activiteiten die hier in de Tweede Wereldoorlog plaatsvonden. Het zuiden was toen al bevrijd, maar het noorden was nog door de Duitsers bezet. De Duitsers waagden

zich bijna niet in het onherbergzame gebied en via de Biesbosch konden medicijnen en voedsel naar het noorden worden gesmokkeld en onderduikers en piloten naar het zuiden. Vooral de verhalen van de mensen die dit gevaarlijke werk verrichten waren interessant, maar daar zou in de loop van de dag nog veel meer over verteld worden. Deze groep kreeg onderweg een lunchpakket op de terugweg naar het Biesboschcentrum

De deelnemers gaan aan boord voor een tocht door de Biesbosch

De gids geeft informatie bij een monumentale boerderij in Drimmelen (foto Martien Veekens)

De tweede groep ging op stap met gidsen om een dorpswandeling te maken door Drimmelen. Die gidsen wisten de mooiste en interessantste plekje er uit te pikken. In de Hervormde kerk werd een PowerPointpresentatie verzorgd waarbij ook een stuk historie van het gebied aan bod kwam. Dankzij het uitermate fraaie weer, was het een genot om door de groene omgeving en de waterkanten te lopen. De groep wandelaars keer-

de daarna terug naar het Biesboschcentrum waar een lunch voor hen gereed stond.

Na de lunch werd het programma omgekeerd en ging de groep die gevaren had een wandeling maken door Drimmelen met natuurlijk de presentatie in de kerk en de wandelgroep mocht op de boot plaats nemen om naar het natuurgebied aan de overzijde van de Amer te varen.

Diner en avondprogramma

Tegen vijf uur was het hele gezelschap weer bij elkaar in 'Ons Thuis' in Terheijden. Daar ging het programma verder met een lezing over de Liniecrossers en hun niet van gevaar ontblote werk in

De lezing in de kerk van Drimmelen (foto Lilian Lambrechts)

de Tweede Wereldoorlog. Nog niet zo lang geleden overleed de laatste man die tot de Liniecrossers behoorde. In Lage Zwaluwe is voor deze mensen destijds een monument geplaatst.

In 'Ons Thuis' vond ook het diner plaats en dat smaakte best na zo'n lange dag op stap te zijn geweest. Er was keuze genoeg en de deelnemers lieten zich het buffet goed smaken.

Daarna was het nog niet gedaan voor deze avond, want de Veto Sisters uit Dongen zorgden voor een mooi stuk

*Een buffet om van te smullen
(foto Martien Veekens)*

muziek en de cabaretgroep ouderen voor ouderen 't Clubke' uit Made nam de toestand in de wereld, Nederland en Brabant op de hak met zo nu en dan een sneer richting de 'Brabants Heemkampers'.

Onderdeel van de avond was ook het uitreiken van de eremedailles aan mensen die een jubileum vierden. En natuurlijk werd er nog een tijdlang nagekaart over het programma van de voorbije dag onder het genot van een al dan niet alcoholische versnapering.

*Enkele jubilarissen worden gehuldigd
(foto Martien Veekens)*

*De Veto Sisters uit Dongen
(foto Martien Veekens)*

VRIJDAG 7 AUGUSTUS

Het was voor veel mensen weer vroeg dag op vrijdag 7 augustus, zeker de deelnemers die terug naar huis waren gereden, want tussen half negen en negen uur werden ze weer verwacht op het gemeentehuis van Drimmelen in Made. Na een kort woordje door dagvoorzitter Otte Strouken-Busink konden buiten de fietsen worden gepakt en ging het in twee groepen op

streekverkenning. De ene groep reed naar Geertruidenberg. Onder leiding van enkele stadsgidsen werd hier op de Markt aan de wandeling begonnen. Een vreemd gezicht, want kijk je de ene kant op dan zie je de fraaie Geertruidskerk, maar draai je je om dat lijkt de koeltoren van de Amercentrale aan de andere zijde van het plein te staan!

Natuurlijk stond ook het oude raadhuis van het oudste 'Hollandse' stadje op het programma en bij de rondleiding hoorde ook een bezoek aan de binnenzijde met enkele fraaie zalen en bijzondere schilderijen.

Voor de Geertruidskerk aan de Elfhuizen staat een kunstwerk dat de legende van Sint Gertrudis verbeeldt. De gidsen vertelden natuurlijk over die legende: Sint Gertrudis van Nijvel ging in de zevende eeuw op pad om de heidenen te bekeren en zou zich, volgens de legende, op de hoger gelegen nederzetting gevestigd hebben: De berg van Sint Gertrudis. Volgens deze legende zou zij de stichteres van Geertruidenberg zijn.

Halvezolenlijntje

In de Geertruidskerk konden de deelnemers aan de Heemdagen de expositie van de Langstraatspoorlijn bekijken. In de volksmond ook wel 'Halve Zolenlijn' genoemd, het was een enkelbaans spoorlijn die van Lage Zwaluwe via Waalwijk naar 's-Hertogenbosch liep. De bijnaam Halve Zolenlijn refereerde aan de schoenenindustrie en was ironisch bedoeld voor de inwoners

*In Geertruidenberg voor het raadhuis
(foto Martien Veekens)*

van deze streek. Er was tijdens de aanleg wel rekening gehouden om eventueel in een later stadium de lijn dubbelspoors te maken. Daar is het nooit van gekomen, vandaar dat mensen vonden dat het om een 'halve zool' ging, omdat de helft maar gereed kwam.

*In de Geertuidskerk wordt uitleg gegeven
en een bezoek gebracht aan de tentoonstelling
over het Halve Zoollijntje
(foto Martien Veekens)*

Aan de brugpijlers onder de Moerputtenbrug in het natuurgebied de Moerputten is nog te zien dat het de bedoeling was om de lijn te verdubbelen. De brug is inmiddels onderdeel van een wandelroute.

Tenslotte werd een bezoek gebracht aan museum 'De Roos' waar de collectie met een kennersoog door de heemkundigen werd bekeken. Vanuit Geertruidenberg reed deze groep daarna terug naar Drimmelen om er in 'Ons Dorps huys' de lunch te gebruiken met lekkere verse broodjes en koffie of thee. Omdat er sprake was van meer dan honderd deelnemers, werd de lunch in twee partijen gebruikt.

Naar Hooge Zwaluwe

De tweede groep vertrok per fiets naar Hooge Zwaluwe. Langs fietspaden, waterpartijen en door groene polders ging het gezelschap in een rustig tempo richting de rand van de Biesbosch om het thema van deze dagen eer aan te doen. Ook nu was het best fietsweer en de korte broeken waren aangetrokken om ook de benen een kleurtje te geven. Niet iedereen kon trouwens de fietstocht aan, maar deze mensen waren voorzien van een routebeschrijving om met de auto op de juiste plaats te komen.

De tocht ging eerst naar de molen 'Zeldenrust' in Hooge Zwaluwe. Een molen met een geschiedenis, want in 1860 diende A. Pals een aanvraag in bij de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe voor de bouw van de stenen windkorenmolen. Maar omdat niet alleen de gemeente goedkeuring moest verlenen, maar ook Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en de minister van Binnenlandse Zaken, duurde de procedure liefst zes jaar. Pas in 1866 kon de opdracht geven worden om de molen te bouwen.

Na ingrijpende restauraties in het verleden, zoals in 2007, ziet de molen er weer prima uit. Voor veel heemkundigen was het de kans om hun molenkennis weer eens op te halen en ze genoten volop van het bezoek.

Door de groene polders en over bruggetjes naar de molen (foto Martien Veekens)

Museum 'Willem Snickerieme'

Hierna ging het naar het museum van heemkundekring 'Willem Snickerieme' in Hooge Zwaluwe waar ze ontvangen werden door Otte Strouken-Busink en een groep vrijwilligers. De koffie die daar werd geschonken, werd 'aangekleed' met een stuk cake en dat ging er natuurlijk wel in. Natuurlijk werd de collectie bekeken die in het oude gemeentehuis is ondergebracht. Daar is de oorspronkelijke raadszaal intact gebleven net als de burgemeesterskamer. In het pand is een huiskamer ingericht met bedstee, eikenhouten

tafels en stoelen en een kachelstoof. In een deel van de ruimte lagen in vitrines ook gereedschappen die bij de visserij hoorden.

Op de zolder kregen vooral het winkeltje uit de jaren vijftig van de vorige eeuw, het materiaal van de brandweer en de kleine schoolklas en kleuterklas volop aandacht. Gelukkig waren er ook mensen aanwezig om uit te leggen hoe een 'hoep' werd gemaakt, hoe vlas werd bewerkt en waar de gereedschappen om turf te steken nu precies voor dienden.

Na al die bijzondere dingen en het moois ging het door de polder terug

*In het museum van Willem Snickerieme
(foto Lilian Lambrechts)*

*De molen 'Zeldenrust' in Hooge Zwaluwe
(foto Martien Veekens)*

naar Drimmelen waar in 'Ons Dorpshuys' ook voor deze groep de lunch gereed stond. In de middaguren werd het programma omgedraaid. De groep die naar Geertruidenberg was gefietst, reed nu naar Hooge Zwaluwe en de groep die in Hooge Zwaluwe had rondgereden bezocht nu Geertruidenberg.

Afsluitend diner en Bram van Brabant

Tegen vijf uur was iedereen weer terug in Made. Daar werden de huurfietsen ingeleverd en de eigen fietsen op de auto gezet en het hele gezelschap ging weer naar Terheijden naar 'Ons Thuis' om er het diner te gebruiken en

Kees van den Eijnden als 'Bram van Brabant' tussen Otte Strouken-Busink en Jan van Gils (foto Lilian Lambrechts)

Vrijheijt van Rosendale'. Hij kaapte de prijs net weg voor de neus van Martien Veekens van heemkundekring 'Bergeijk'. Op de derde plaats eindigden Will van Dooren en Willy Grootenboer.

Otte Strouken-Busink sloot de heemdagen af met de opmerking dat het juist aan het enthousiasme en de positieve instelling van de deelnemers zelf te danken was, dat de beide dagen zo'n groot succes waren geworden. De Heemdagen stonden volgens hem zeker in het teken van netwerken en kennisuitwisseling, maar vooral in het teken van verbroedering tussen de individuele leden onderling en van verbinding tussen de Brabantse heemkundekringen. „De Brabantse Heemdagen zijn, gezien het feit dat de 67ste editie werd afgesloten, aan het verworpen tot Cultureel Immaterieel Erfgoed”, verwoordde het bestuurslid van Brabants Heem.

Toen de deelnemers vertrokken waren, werd er nog even nagekaart door de drie organiserende verenigingen samen met de voorbereidingscommissie en de conclusie was dat de 67ste Brabants Heemdagen weer een succes waren geweest. De liefhebbers staan inmiddels al startklaar om zich aan te melden voor de 68ste Heemdagen in 2016. (Voor meer foto's kunt u terecht op de website www.brabantsheem.nl)

Martien Veekens (midden) eindigde op de tweede plaats (foto Lilian Lambrechts)

te luisteren naar muziek en zang. Maar het werd er ook spannend, want de strijd om 'De Bram van Brabant' moest nog uitgevochten worden en dat betekende dat in gedachten nog eens door de beide Heemdagen gelopen moest worden, de juiste antwoorden gegeven dienden te worden en het spannend werd wie uiteindelijk de felbegeerde titel een jaar lang mocht dragen. Die titel ging uiteindelijk naar Kees van den Eijnden van heemkundekring 'De

COLLEGETOUR HISTORISCHE VERENIGING BRABANT

Na een verrassende en succesvolle editie eerder dit jaar organiseert de Historische Vereniging Brabant (HVB) ook in het najaar een collegetour. Deze keer doet men op zaterdag 10 oktober enkele plaatsen in het oosten van de provincie aan.

Het thema is *'geschiedenis van mobiliteit en vervoer'*. De dag start in de ochtend in dé culturele hotspot van Helmond: De Cacaofabriek. Cees Verhagen vertelt er over de Zuid-Willemsvaart; kanaal van eenheid én van scheiding. Verder wordt er een bezoek gebracht de CHV-Noordkade in Veghel. Op dit eveneens aan het kanaal gelegen terrein gaan vernieuwing en aandacht voor industrieel erfgoed hand in hand.

Na de lunch gaat de reis naar Volkel. De deelnemers krijgen de unieke kans de luchtmachtbasis te bezoeken. Gedurende de dag krijgen ze onderweg bovendien deskundige uitleg over de lokale en regionale geschiedenis. Zo komen ze bijvoorbeeld meer te weten over het relatief onbekende Defensiekanaal dat in het gebied werd gegraven.

De organisatie is mede in handen van dr. Giel van Hooff (Stichting Historie der Techniek, TU/e) en drs. Jac. Biemans (Stadsarchief 's-Hertogenbosch).

Aanmelden dient te geschieden voor 26 september. De kosten bedragen 30 euro voor leden van de HVB) en 35 euro voor niet-leden. Informatie bij Sander van Bladel op tilborch@live.nl of via de website www.hvbrabant.nl.

Het defensiekanaal met kazemat in de buurt van Mill

BRABANTSE STREEKTAALDAG OP 7 NOVEMBER

Op 7 november van dit jaar organiseren de stichting Brabants Dialectenfestival Lieshout en de Erfgoed Academie Brabant een Streektaaldag. Naast workshops en voordrachten staat er die dag een speciale activiteiten op het programma waarbij dialectonderzoekers en dialectwerkgroepen van heemkundekringen hun werk kunnen presenteren aan het aanwezige publiek.

Zijn er in uw heemkundekringen mensen bezig met bijvoorbeeld een dialectwoordenboek, een website over dialect of een lespakket en willen die mensen vertellen of laten zien hoe ze te werk gaan? Dan horen we dat graag via josswanenberg@erfgoedbrabant.nl.

De Streeктаaldag vindt plaats in het Dorpshuis te Lieshout, vanaf 10 uur. Uw gastheer is Wim Daniëls. Deelname aan deze dag kost 10 euro inclusief lunch en aanmelden kan via info@erfgoedbrabant.nl o.v.v. streeктаaldag.

HARRIE GRIELEN LID IN DE ORDE VAN ORANJE NASSAU

De gedenkwaardige vrijdag 24 april 2015 zal in het geheugen van onze redacteur van de Rosdoek, lid van de werkgroep kadastrale kaart 1832, lid van de kring en een man met nog veel andere taken, onuitwisbaar blijven.

Toen 'onze' Cees Cornelissen, in samenwerking met Frans Teunis, met een list Harrie Grielen het gemeentehuis binnen wist te loodsen. Zoals destijds Frans Teunis met een afspraak bij wethouder Chris Tönissen nietsvermoedend in het gemeentehuis arriveerde; zo werd ook Harrie Grielen met nagenoeg dezelfde list naar het gemeentehuis gelokt.

„Harry heeft indertijd bij Brabants Heem de voorloper van De Koerier van Brabants Heem in het leven geroepen onder de benaming 't Koeriertje en dat gedenkwaardige feit was een extra stimulans voor de Koning om in te stemmen met het lintje”, werd tijdens de uitreiking verteld.

We vervolgen; zo zie je maar weer dat één dag voor koningsdag uitgenodigd worden op het gemeentehuis, bij menigeen toch niet de conclusie ontstaat, dat hij of zij wel eens lintje uitgereikt zou kunnen krijgen.

Het verzinnen van de list behoort bij het spel en als die dan slaagt, is dat voor alle betrokkenen een feest. Daar hoort ook het leugenspel bij dat de echtgenote moet opvoeren om de kandidaat nietsvermoedend naar de betreffende dag te kunnen geleiden. Harrie heeft het lintje verdiend; daar is geen verdere discussie over mogelijk. (Tekst: Frans Teunis)

Harrie Grielen krijgt de onderscheiding opgespeld

Tijdens de bijeenkomst werd de verdiensten op velerlei gebied opgesomd en natuurlijk kan het bestuur van Brabants Heem niet achter blijven om Har-

rie Grielen te feliciteren met zijn welverdiende onderscheiding. Hij was tenslotte de man die destijds stimuleerde om een eigen contactblad te beginnen om de heemkundekringen op de hoogte te houden van het nieuwe binnen heemkundeland.

POOLSE HISTORIE IN BRABANT

BOXTEL - In Boxtel bestaat een groot ruimtetekort voor de collectie over Poolse strijders in de Tweede Wereldoorlog van Eric van Tilbeurgh. Het overgrote deel ervan zit in kasten en dozen en kan niet getoond worden.

Je mag van de verzamelaar niet van minimuseum spreken, maar van de vele uniformen, uitrustingsstukken, foto's, documenten is op de verdieping van een privéwoning nauwelijks plaats. Dat is jammer, want zijn collectie militaria betreft de bevrijding van Noord-Brabant. Zowel bij de oversteek naar Arnhem ('een brug te ver') als bij de daaropvolgende bevrijding van Brabant hebben troepen van de Poolse regering in ballingschap gestreden.

Na jaren van onderwaardering blijkt pas de laatste tijd hoe belangrijk ze waren en hoe zware verliezen ze geleden hebben in onze regio, voor hen een vreemd land. Pas onlangs heeft Nederland aan de Poolse Parachutisten Brigade de militaire Willemsorde uitgereikt.

Van Tilbeurgh is intussen een expert geworden op de Poolse rol in het Brabant van 1944. Hij zit in Boxtel goed, want net als Breda is Boxtel door de Polen bevrijd. Maar zijn materiaal en zijn kennis zouden goed te gebruiken zijn bij tijdelijke tentoonstellingen tijdens herdenkingen. (*Bijdrage Jan Franken*)

15

GEEN WERKBARE VERSIE VAN COLLECTIEREGISTRATIESYSTEEM (OSCR)

's-HERTOGENBOSCH - Zoals u weet is Erfgoed Brabant al enige jaren bezig met de ontwikkeling van de Brabant Cloud. Een toekomstbestendige digitale infrastructuur waarmee Brabantse erfgoedinstellingen hun collecties op een eenvoudige manier beschikbaar kunnen stellen via het internet.

Door middel van het plaatsen van een export vanuit het eigen collectieregistratiesysteem wordt de collectie op een duurzame manier bewaard én digitaal toegankelijk gemaakt. Hiervan wordt al door veel instellingen gebruik gemaakt en het aantal deelnemers van de Brabant Cloud groeit gestaag.

Om optimaal gebruik te maken van alle mogelijkheden die de Brabant Cloud biedt, is een invoersysteem waarmee de eigen collectie rechtstreeks in de cloud beheerd kan worden een belangrijke volgende stap. Erfgoed Brabant is al enige tijd, in samenwerking met de Brabant-Collectie en een pilotgroep van heemkundekringen, bezig met de ontwikkeling van een Open Source Collectieregistratie Systeem (OSCR) voor heemkundekringen. Dit systeem is zo opgezet dat heemkundekringen op een geavanceerde manier hun collecties kunnen beschrijven en kennis kunnen delen door middel van het leggen van relaties tussen objecten, personen, plaatsen en gebeurtenissen.

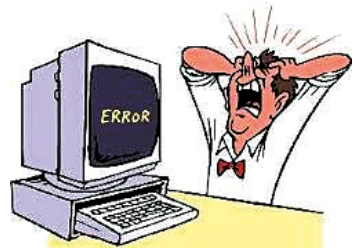

In maart 2015 liet Erfgoed Brabant weten dat OSCR in april zou worden opgeleverd, waarna het systeem getest zou worden. Dit is inmiddels gebeurd. Uit de test hebben Erfgoed

Brabant en de Brabant-Collectie helaas moeten concluderen dat het niet mogelijk is om op korte termijn een goed werkbaar versie van OSCR op te leveren. De geavanceerde manier van werken vergt veel meer ontwikkeltijd. Zij zien OSCR nu als een ontwikkeltraject voor de lange termijn waar de komende jaren, op de achtergrond, aan gewerkt zal worden.

Alternatief invoersysteem

Om toch tegemoet te komen aan de wens voor een gezamenlijk invoersysteem waar heemkundekringen op korte termijn mee aan de slag kunnen, onderzoeken Erfgoed Brabant en de Brabant-Collectie op dit moment de mogelijkheden voor een alternatief invoersysteem voor de Brabant Cloud. Maatgevend is dat dit systeem eenvoudig en duurzaam dient te zijn.

Zij verwachten hierover eind september 2015 uitsluitsel te kunnen geven. Vanzelfsprekend is hun streven voor eind 2015 een werkbaar oplossing te hebben waarmee de heemkundekringen aan de slag kunnen.

Voor de deelnemers van de Film- en Fotobank Noord-Brabant geldt dat hun data aan het einde van het jaar gemigreerd zullen worden naar het nieuwe invoersysteem zodat hun al opgebouwde kennis niet verloren zal gaan. De Film- en Fotobank Noord-Brabant zal tot die tijd gecontinueerd worden.

Voor heemkundekringen die zich willen aansluiten bij de Brabant Cloud geldt het volgende:

- A. Heemkundekringen die reeds over eigen systemen beschikken voor hun collectieregistratie (b.v. Adlib Museum Lite, MS-Access, etc.) kunnen direct aangesloten worden op de Brabant Cloud om hun collecties duurzaam te bewaren en online beschikbaar te maken.

B. Heemkundekringen die vanaf nul willen beginnen met collectieregistratie kunnen vanaf eind 2015 aan de slag met het nieuwe invoersysteem. Wie verdere vragen heeft, kan contact opnemen met Erfgoed Brabant of met de Brabant-Collectie.

ERFGOED DEPOT IN RIEL WINT AWARD 2015

RIEL - Het Erfgoed Depot heeft de Museum Ontdekking Award 2015 gewonnen. Het is dé waardeeringsprijs die jaarlijks door Museumkwartier.nl uitgereikt wordt. Eveline Passier, conservator van het Erfgoed Depot, en haar vrijwilligersteam waren verbaasd maar wel erg blij dat er erkenning was voor het kijk- en doemuseum in Riel.

Extra wrang was het daarom dat amper een maand later de sluiting van het Erfgoed Depot werd aangekondigd, omdat financieel de eindjes niet meer aan elkaar geknoopt konden worden. (zie elders in deze Koerier)

De Museum Ontdekking 2015 awards zijn voor musea die laten zien innovatief, actueel en vernieuwend te zijn. Bij het beoordelen wordt naar drie criteria gekeken: sociale interactie, verrassende elementen en actuele informatievoorzieningen, zoals bereikbaarheid, faciliteiten in het museum en voorzieningen voor oudere of mindervalide bezoekers.

In het juryrapport van Museumkwartier.nl stond te lezen: „Zowel online als offline word je als bezoeker bij Erfgoed Depot verleid! De website is erg overzichtelijk en beschikt over mooie en heldere foto's. Het museum voldoet aan alle criteria en is daarom een dik verdiende winnaar van de Museum Ontdekking 2015”.

Vrijwilligster Mayra Janssens (l) en conservator Eveline Passier met de Museum Ontdekkings Award 2015 voor het Erfgoeddepot

STUDIEDAG 'DE KEMPEN IN HISTORISCH PERSPECTIEF' OP 24 OKTOBER

De samenwerking tussen 'Het centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen' en 'Brabants Heem' bestaat dit jaar vijftig jaar. Sinds 1966 houden beide organisaties jaarlijks een gezamenlijk congres en geven ze

een congresbundel uit. De bijeenkomst van dit jaar, op zaterdag 24 oktober, wordt dus een jubileumcongres. Het jubileumcongres vindt dit jaar plaats op dezelfde locatie als het eerste congres namelijk in en bij de abdij van Tongerlo in België.

Onder de thematitel *'De Kempen in historisch perspectief'* komen zeer recente onderzoeken zowel uit de Belgische Kempen als uit Nederland aan de orde. Van beide zijden van de grens wil men aan een breed publiek laten zien waar Kempenaars in de wetenschap mee bezig zijn.

De Kempen moeten in brede zin opgevat worden. Behalve de Antwerpse Kempen en heel Noord-Brabant omvat het werkveld ook de Limburgse Kempen. In de wetenschap spreekt men van het Maas-Schelde-Demer-gebied.

Het ochtendprogramma begint om 9.00 uur met ontvangst van de deelnemers, terwijl het congres om 10.00 uur wordt geopend door Jan-M. Goris, voorzitter van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen.

In de voormiddag volgen drie lezingen. John de Pauw spreekt over *'De spirituele betekenis van de abdij van Tongerlo voor de Kempen'* (10.15 uur) en Henk van Mierlo snijdt het onderwerp *'Ondernemersmacht en arbeiderskracht in een geïndustrialiseerde gemeenschap'* aan (10.45 uur). Na een korte pauze begint om 11.45 uur de lezing van Wim de Cock met als onderwerp *'Leonardus Lessius of de Kempische geest van het kapitalisme'*.

Na een feestelijke lunch wordt om 14.30 uur het programma voortgezet met een lezing door Natasja Peeters met als titel *'Het Kempisch schildersgeslacht Francken'*, gevolgd door een inleiding door Nico Arts over het onderwerp *'De archeologie van stad en platteland in de Kempen'*.

De abdij van Tongerlo waar de studiedag dit jaar plaatsvindt

Om 16.00 uur wordt het programma afgesloten met een discussie en het trekken van slotconclusies onder leiding van dagvoorzitter Fred Stevens. Na het congres kunnen de deelnemers nog napraten of een bezoek brengen aan het Da Vincimuseum in de abdij onder leiding van Ivo Cleiren, de conservator van het museum.

Aanmelden

De deelnemers moeten zich tevoren aanmelden en aangeven of ze aan de feestelijke lunch deel willen nemen en of ze dan het vis- of vleesgerecht als hoofdgerecht wensen.

Voor wie niet deelneemt aan de lunch bedraagt de congresbijdrage 20 euro. Met lunch zijn de kosten 49 euro. Congresdeelnemers die wensen deel te nemen aan het bezoek van het Da Vincimuseum betalen bij hun inschrijving 2,50 euro extra.

Uw aanmelding én betaling op rekening IBAN: BE 17 0680 4401 8021 moeten vóór 9 oktober 2015 binnen zijn.

Inschrijven is noodzakelijk (maximaal 100 deelnemers). Alleen de datum van storting geldt als definitieve aanmelding voor België en Nederland samen. Te late aanmeldingen (boven de 100) krijgen het inschrijfgeld teruggestort

AANMELDEN voor Nederland:

schriftelijk of via e-mail: Jan Franken, Torenakker 97, 5056 LM Berkel-Enschot. Tel. 0135-33 33 66; e-mail: jjfranken@home.nl

AANMELDEN voor België:

schriftelijk of via e-mail: Gonnie Leysen, Stadsarchief Geel, Werft 30, 2440 Geel. Tel. 014-56 66 90; e-mail: archieff@geel.be

Bij beide personen kan men een inschrijfformulier aanvragen en meer informatie krijgen.

DE VROEGE MIDDELEEUWEN IN BRABANT

OIRSCHOT – Het Noord-Brabants Archeologisch Genootschap organiseert in samenwerking met Brabants Heem op zondag 8 november de Naajaarsstudiedag met als thema ‘De vroege middeleeuwen in Brabant’.

Het thema is ingegeven door nieuwe opvattingen over deze periode. Een spectaculaire opgraving en recent onderzoek geven een andere kijk op de vroegmiddeleeuwse periode. Zes sprekers hebben inmiddels toegezegd een lezing te verzorgen tijdens

de studiedag. De werktitels voor deze lezingen zijn bekend, maar kunnen mogelijk nog veranderen.

De eerste lezing van Stijn Heeren gaat over *'De bloei, ontvolking en herkolonisatie van de Brabantse zandgronden in de laat-Romeinse tijd'*. Dat is de periode van de derde tot de vijfde eeuw na Christus.

De tweede lezing wordt verzorgd door Jan de Koning. Hij vertelt over de resultaten van de opgraving in Alphen-Kerkackers.

Annemarieke Willemsen gaf haar lezing de titel *'Vijftig tinten groen: Merovingisch glas in Noord-Brabant'*.

De vierde presentatie is van de hand van Frans Theuws en hij snijdt het onderwerp kolonisatie en bewoning van Brabant in de Merovingische tijd aan. Hij doet dat naar aanleiding van de vondsten in Uden op een Merovingische nederzetting en grafveld.

Lauran Toorians komt hierna aan de buurt met het onderwerp *'De historicus en de donkere middeleeuwen; voortschrijdend in de tijd komen er meer en meer schriftelijke bronnen'*.

Tenslotte spreekt Martine van Haperen over grafroof in Brabant. Zij zet vraagtekens bij die grafroof. De vraag is of bij de heropende graven uit de Vroege Middeleeuwen sprake is van grafroof, zoals oude interpretatie luidt, of was er sprake van iets anders, een bepaalde omgang met de overledenen?

De studiedag vindt op 8 november plaats in Oirschot, in café-zaal 't Vrijthof. Een maand voor de studiedag ontvangen belangstellenden een definitieve uitnodiging en programma.

ERFGOED DEPOT RIEL SLUIT DEFINITIEF

Het was zo'n mooi initiatief, het Erfgoed Depot. In een enorme hal met twee verdiepingen sloegen grote verzamelaars hun nostalgische spulletjes en erfgoedspecialiteiten op met een leenovereenkomst. Daar werden de 'spullen tussen zolder en museum' tentoongesteld.

Machines en koperen instrumenten van een muzieklfabriek, kermismateriaal, een oude telefooncentrale, kerststallen, poppenhuizen en spoorwegmaquettes, je kunt het zo gek niet denken. Daar zag je nog strokartonhulzen en de apparatuur voor de vervaardiging ervan. Wie weet nog hoe vroeger wijn- en likeurflessen in strooien jaszjes werden verpakt?

Het Erfgoed Depot in Riel was onlangs de prijswinnaar van de "Museumontdekking 2015" (zie elders in de Koerier) Maar opslaan en beveiligen is duur. Een maandelijks tekort van ruim € 5000 is niet vol te houden. De

bezoekersaantallen zijn vorig jaar en vooral dit jaar enorm teruggelopen. De eerste helft van 2015 was het nog maar een-tiende van dezelfde periode in 2014. Iedereen die er voor een bescheiden toegangsprijs geweest is, was enthousiast over het gebodene, maar dat vertaalde zich niet in mond-op-mondreclame en de komst van een groot publiek. Wel is er heel veel geld in PR gestoken, maar net als de voorzieningen, de entourage en de stellingen is dat nu kapitaalvernietiging gebleken.

Het lijkt er sterk op dat het publiek een beetje erfgoedmoe is geworden, zo denken de beheerders, Rien van der Heijden en Eveline Passier. Tegenwoordig maakt elk ophaalbedrijf voor tweedehands spullen een tentoonstelling van zijn materiaal. Wat je dan mist, is de deskundige begeleiding en een beleving die wat dieper gaat dan nostalgie.

In juli is de stekker er definitief uitgegaan en nu staat het Erfgoed Depot in de Dorpstraat in Riel leeg. De bruikleengevers hebben hun spullen volgens contract teruggehaald. Oude schoolkaarten en banken en stellages zijn aan non-profitorganisaties gegeven.

Ook voor heemkundekringen met ruimtetekort is een kans voorbij om materialen in Riel op te slaan en die weer voor een presentatie terug te halen. *(Bijdrage Jan Franken)*

DE TOEKOMST VAN PEERKE DONDRS

TILBURG - Buiten een heiligverklaring van de onbaatzuchtige, al te bescheiden zalige, moet er ook een betere toekomst komen voor het Peerke Donders Park in Tilburg. Nu is er een leuke uitspanning (restaurant), een paviljoen met een permanente en een wisseltentoonstelling, een kapel en een park-met-kruisweg.

Gelukkig weten veel mensen het park te vinden, maar groepen komen er te weinig en daar moet het nieuwste gebouw, het paviljoen dat tevens museum is, het van hebben en niet van individuen. Daarom gaat het bestuur van het park meer aandacht geven aan de historische oorsprong van de plek, het armoedige geboortehuisje van de weverszoon aan de rand van de bewoonde wereld, in het moeras. Onder het motto 'ziel en zakelijkheid' komt ook aandacht aan zingeving. Kapel en paviljoen worden geschikt gemaakt voor heidagen, studiebijeenkomsten, trainingen, concerten, symposia en afscheidsbijeenkomsten (bijv. uitvaarten). Er komt regelmatig 'een preek van de leek'.

De kans op een positieve toekomst voor het park is zo groot, dat het misschien geen wonder heet als het slaagt. Maar we noemen het toch een wonder, omdat heilig Peerke er nog één nodig heeft. *(Bijdrage Jan Franken)*

COLLECTIES ERFGOED DEPOT HEBBEN NIEUWE BESTEMMING

José van Lieshout van Boekenschop (l) en Rien van der Heijden van het Erfgoed Depot tijdens de officiële overdracht

RIEL - Het resultaat van ruim vijftig jaar boeken verzamelen is ontmanteld. Heemkundekringen en verzamelaars hebben hun keuze mogen maken in de omvangrijke privébibliotheek van Rien van der Heijden en Eveline Passier. Dit heeft vele blijde ontdekkingen opgeleverd voor de nieuwe eigenaren.

De parels uit de collectie zijn inmiddels opgehaald door de vrijwilligers van Boekenschop. Deze Tweedehandsboekwinkel gaat de boeken verkopen. De ruim tweeduizend exemplaren over de Tilburgse, Brabantse en Algemeen

Nederlandse geschiedenis zullen van daar uit hun weg vinden naar geïnteresseerden. De opbrengst gaat naar goede doelen.

José van Lieshout nam symbolisch de collectie in ontvangst, Rien en Eveline overhandigden haar het eerste boek uit de zogenaamde Van Eerenbeemt collectie. Een zeer gezochte uitgave uit 1955. Inmiddels is de gehele bibliotheek overgebracht naar de Bredaseweg 256, bij veel Tilburgers bekend als het pand van de 'Paardenbloem'.

Na verloop van tijd zal de unieke collectie daar te koop zijn. Tegelijkertijd zullen de eerder verschenen tijdschriften van de Stichting tot Behoud van het Tilburgse Cultuurogoed worden overgebracht naar de Bredaseweg 256. Een zeer gewild tijdschrift, dus mensen die nummers missen kunnen een kijkje nemen bij de Boekenschop. Voor meer informatie en openingstijden www.boekenschop.nl.

Met deze laatste overdracht zijn alle collecties van het Erfgoed Depot ondergebracht bij andere musea, verzamelaars en andere liefhebbers van erfgoed.

RUSSEN IN KAMP VUGHT

VUGHT - In Kamp Vught kunt u tot en met maart 2016 de tentoonstelling bekijken 'Goelag, Terreur en Willekeur in de Sovjet-Unie'. Een kleine 28 miljoen mensen zaten in de werkkampen van Stalin, waaronder ook Nederlanders.

Dat waren idealisten zoals de communistische broer van premier Schermerhorn of de burgermeester van Geldrop, Henri van der Putt. Deze laatste had in 1944 geweigerd samen te werken met de Duitsers en was naar Sachsenhausen gedeporteerd. Bij de bevrijding is hij door de Russen meegenomen en nog gezien in kampen in Oekraïne en in De Krim. Daarna is er nooit meer iets van de goede man vernomen.

De voorbereiding van deze tentoonstelling heeft vijf jaar gekost. Het resultaat is geweldig. In het Rusland van Poetin is hier nauwelijks iets over te vinden. Harde machthebbers willen niet aan hun verleden herinnerd worden. Wat niet geweten wordt, vormt ook geen geweten. (*Bijdrage Jan Franken*)

DAG VAN DE BRABANTSE VOLKSCULTUUR OP 21 NOVEMBER IN GEMERT

23

GEMERT - Ieder jaar organiseert het Samenwerkingsverband Volkscultuur de Dag van de Brabantse Volkscultuur. Deze bijeenkomst vindt in 2015 op zaterdag 21 november plaats in het Boerenbondsmuseum in Gemert en heeft als thema '200 jaar Noord-Brabant. De rafelranden van de Brabantse identiteit'.

Een kortgevelboerderij in het Boerenbondsmuseum van Gemert (foto museum Gemert)

In 2015 bestaat Noord-Brabant 200 jaar. Twee eeuwen geleden was Noord-Brabant een provincie die lag in het midden van het pas opgerichte Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815).

De naam en vorm van Noord-Brabant staan al tweehonderd jaar redelijk vast, maar in de eeuwen voor 1815 zag Brabant er heel anders uit. Waar het noordwesten van de huidige provincie (grotweg het Land van Heusden en Altena) twee eeuwen geleden nog Hollands was, speelde in het noordoosten de situatie van de 'onafhankelijke' ministaatjes zoals Ravenstein en Gemert, die vóór de Franse tijd geen deel uitmaakten van Brabant en pas daarna definitief bij de nieuwe provincie Noord-Brabant kwamen.

Tijdens deze Dag van de Brabantse Volkscultuur houden we de afgelopen twee eeuwen Noord-Brabant tegen het licht. Hoe homogeen is de huidige provincie? Zijn we allemaal dezelfde soort Brabanders? Is er zoiets als dé Brabantse identiteit? We kijken hierbij naar streekdracht, architectuur en dialect. Op het programma staan een excursie door het historische hart van Gemert en verschillende lezingen.

Programma

Tussen half tien en tien uur komen de deelnemers samen in het Boerenbondsmuseum aan de Pandelaar 106 in Gemert. Om 10 uur verzorgt Arnoud-Jan Bijsterveld het welkomstwoord, waarna Jos Swanenberg en Peter van den Elsen de introductie geven op het thema.

Om 10.25 uur start een lezing met als titel *'Kleding, creativiteit en identiteit'* door Renate van de Weijer. Na een pauze verzorgt Wies van Leeuwen de lezing *'De rafelranden*

van het Brabantse bouwen' en aansluitend staat de lezing *'Verbeelden van Brabant: regionale identiteit in Noord-Brabant'* door Sandra Wagemakers op het programma.

Na de lunch verzorgt Ad Otten een *'Reflectie op 200 jaar Noord-Brabant: de geschiedenis en rol van Gemert en omgeving'*. Om 14.00 uur gaan de deelnemers die dat willen met de 'Goede Moordenaar' naar Gemert voor een rondwandeling of ze kunnen deelnemen aan een rondleiding in Boerenbondsmuseum. De 'Goede Moordenaar' is een replica van de stoomtram die tot 1937 naar Gemert reed.

Om kwart over vier is iedereen weer terug, waarna Arnoud-Jan Bijsterveld de dagafsluiting verzorgt en er een drankje genuttigd kan worden.

*Het interieur van een winkeltje in het Boerenbondsmuseum in Gemert
(foto museum Gemert)*

Aanmelden

Deelname aan deze dag inclusief lunch kost 20 euro voor leden (en partners) van de Historische Vereniging Brabant en voor leden (en partners) van bij Brabants Heem aangesloten kringen, en 25 euro voor niet-leden. Wilt u zich aanmelden voor deze Dag van de Brabantse Volkscultuur? Stuur u dan een mail naar Erfgoed Brabant met uw naam en adres o.v.v. 'Aanmelden Dag Volkscultuur'. Vermeld bij uw aanmelding ook of u lid bent van de HVB of van een heemkundekring. Na aanmelding ontvangt u van Erfgoed Brabant een factuur.

Organisatie

De organisatie van deze editie van de Dag van de Brabantse Volkscultuur is in handen van het Samenwerkingsverband Volkscultuur in samenwerking met heemkundekring De Kommanderij Gemert. In het Samenwerkingsverband Volkscultuur zijn de Leerstoel Cultuur in Brabant, Brabants Heem, Erfgoed Brabant en de Historische Vereniging Brabant actief.

AMATEURARCHEOLOGEN BIJ OPGRAVINGEN

Provinciaal archeoloog Martin Meffert heeft naar aanleiding van opgravingen waarbij soms amateurarcheologen worden ingezet, aangegeven dat het nuttig is om deze mensen een gedragscode te laten ondertekenen zoals die door de AWN-Nederland is opgesteld.

In het Programma van Eisen dat bij een dergelijke opgraving wordt gemaakt, kan een aparte passage opgenomen, waarin expliciet wordt vermeld dat zij werken onder de vlag van het opgravingsbedrijf. Als voorbeeld van een dergelijke passage schijft de heer Meffert: *"Inzet van amateurarcheologen. Waterschap Aa en Maas heeft al aangegeven om amateurarcheologen van heemkundekring De Wojstap bij de graafwerkzaamheden te willen betrekken. Uitsluitend amateurarcheologen met aantoonbare ervaring of die een veldcursus hebben gevolgd kunnen worden ingeschakeld. Deze groep van vrijwilligers staat dan onder directe controle van het archeologische bedrijf en zij opereren uitsluitend onder de vlag van de archeologische uitvoerder"*

Om ook andere kringen te helpen, hebben wij op onze website www.brabantsheem.nl de gedragscode van de AWN-Nederland geplaatst. Die kan daar ook gedownload worden als pdf-document.

FACEBOOKCURSUS OP HERHALING IN NAJAAR

Vorig jaar werd een aantal malen een cursus facebook aangeboden, waarvan leden van heemkundekringen gratis gebruik mochten maken.

In samenwerking met Erfgoed Brabant willen we in het najaar opnieuw zo'n cursus op het programma zetten.

Ook dan kunnen leden van heemkundekringen gratis deelnemen. Door andere deelnemers moet gewoon het cursusgeld voldaan worden. De data en plaats(en) waar de cursus gegeven wordt, zijn nog niet bekend, maar houd daarom vooral het aanbod van Erfgoed Brabant in de gaten via hun website of mailing.

FRANS SCHURBIERS KRIJGT ZILVEREN DRAAGINSIGNE

WOUW – Bestuurslid Frans Schuurbiers (80) van heemkundekring 'De Vierschaer' uit Wouw heeft tijdens de jaarlijkse vrijwilligersdag op 29 augustus op het landgoed Wouwse Plantage een zilveren draaginsigne van Brabants Heem gekregen.

Aanleiding was het feit dat Frans Schuurbiers, dit jaar op 1 augustus de respectabele leeftijd van 80 jaar bereikte en nog steeds actief is in het bestuur van de heemkundekring. Voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem somde de verdiensten van het bestuurslid op. In 1995 werd hij in het bestuur gekozen en naast zijn functie als bestuurslid was hij bij alle activiteiten te vinden. Zo was hij jarenlang een constante factor in de bezetting van de verenigingskraam tijdens de braderie en tijdens de geraniummarkt in Wouw. Jaarlijks was hij actief bij de opbouw en bezetting van de levensgrote kerst-

stal in de Wouwse molen 'De Arend' in de kersttijd. Bij de open landgoeddagen op het landgoed Wouwse Plantage was hij stevast aanwezig om hand- en spandiensten te verrichten. En hij bracht het tijdschrift van de vereniging vier keer per jaar in een deel van het dorp rond.

Frans Schuurbiers krijgt van voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem het zilveren draaginsigne en de oorkonde (foto Adriëne Hermans)

„We kunnen u ook wel een sleutelfiguur noemen, want als beheerder van het Heemcentrum, zorgde u er voor dat iedereen in ‘De Kapel’ terecht kon, zowel mensen van onze vereniging als verenigingen die er repeteerden of samenkwamen”, gaf Henk Hellegers aan, „Zij konden onvoorwaardelijk rekenen op een warm welkom. Zelfs Brabants Heem verzorgde er een cursus Hazadata waarvoor u de koffie schonk.”

Vanwege zijn betrokkenheid en inzet voor de Wouwse vereniging kreeg Frans Schuurbijs het zilveren draaginsigne met de oorkonde uitgereikt en uiteraard een warm applaus van de andere vrijwilligers.

STUDIEMIDDAG ‘HOE BETREK IK JONGEREN?’

Bij Erfgoed Brabant wordt dinsdag 6 oktober een studiemiddag gegeven speciaal bedoeld voor heemkundigen. Het thema is ‘Hoe betrek ik jongeren?’ Een probleem waar veel heemkundekringen mee kampen.

Het wordt steeds duidelijker dat ‘jongeren’ in de leeftijdsgroep tot vijftig jaar beter bij erfgoedwerk te betrekken zijn via projecten dan via een lidmaatschap van een vereniging. Ook weten we dat er in de samenleving belangstelling is voor geschiedenis, zeker onder jongeren. Hoe kunnen we deze interesse benutten en een link leggen naar het werk van lokale historische verenigingen?

„U maakt kennis met recente onderzoeken hierover en de werkwijze die is gekozen door verschillende organisaties, zoals Heemkunde Vlaanderen. Ook maken we met elkaar een plan van aanpak om jongeren te betrekken”, geeft Erfgoed Brabant aan.

De cursus wordt door Annette Gaalman gegeven bij Erfgoed Brabant aan de Waterstraat 16 in ‘s-Hertogenbosch. De studiemiddag duurt van 13.30 tot 17.00 uur en de kosten bedragen 40 euro. Leden van een heemkundekring mogen op kosten van Brabants Heem deelnemen als ze bij de aanmelding vermelden van welke kring ze lid zijn.

Aanmelden kan tot 29 september via info@erfgoedbrabant.nl o.v.v. studiemiddag hoe betrek ik jongeren en de naam van de heemkundekring.

BELANGRIJKE DATA IN 2015

Vergaderschema Brabants Heem 2015

Donderdag 15 oktober: Bestuursvergadering

Donderdag 19 november: Bestuursvergadering

Donderdag 19 november: Raad van Aangeslotenen

Regiovergaderingen:

- Regio 1: woensdag 7 oktober in Welberg
Regio 2/3: woensdag 7 oktober in Gilze-Rijen
Regio 4: maandag 12 oktober
Regio 5: dinsdag 27 oktober
Regio 7: woensdag 21 oktober in Den Bosch
Regio 9: woensdag 28 oktober in Zeeland
Regio: 10: woensdag 14 oktober in Nuenen

Ander belangrijke activiteiten:

- Donderdag 24 oktober: Studiedag 'Centrum voor de studie van Land en Volk van de Kempen' in Tongerlo (B)
Zaterdag 7 november: Streektaaldag in dorps huis Lieshout
Zondag 8 november: Najaarsstudiedag NBAG in Oirschot
Vrijdag 13 november: Regionale Heemquiz in Oudenbosch
Zaterdag 21 november: Dag van de Brabantse Volkscultuur in Gemert.

Jubilea kringen:

01-01-2015:	Hkk de Drie Heerlijkheden (Zundert)	50 jaar
01-04-2015:	Hkk D'n Nyen Aenwas van Nassau (Dinteloord)	25 jaar
03-04-2015:	Hkk Paulus van Daesdonck (Nieuw-Ginneken)	40 jaar
21-06-2015:	Hkk De Wilhelmië (Huijbergen)	50 jaar
16-10-2015:	Stg Heemcentrum 't Schoor (Udenhout)	25 jaar
19-11-2015:	Hkk Vladerack (Geffen)	40 jaar

INLEVEREN KOPIJ 'DE KOERIER' IN 2015

In 2015 verschijnt de Koerier nog éénmaal. Als u iets in dit tijdschrift wilt hebben, kunt u de kopij opsturen of mailen. Houd u zich wel aan de inleverdatum, want anders heb u kans dat de tekst reeds naar de drukker is.

Ongeveer drie weken na de inleverdata ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten en op de website geplaatst.

De inleverdata voor het laatste nummer van 2015 is 9 november.

HEEMKUNDIG NIEUWS

NIEUWE WEBSITE

'GEERTRUIDENBERG OP DE KAART'

GEERTRUIDENBERG - De Oudheidkundige Kring Geertruydenberghe heeft de nieuwe website www.geertruidenbergopdekaart.nl in gebruik genomen. Dat gebeurde tijdens een bijeenkomst in Cultureel Centrum De Schattelij.

In aanwezigheid van onder meer wethouder Jan van Lith van de gemeente Geertruidenberg, Gert-Jan de Graaf, hoofd van het Regionaal Archief Tilburg, vertegenwoordigers van de lokale VVV en leden van de heemkundekringen uit Made en Raamsdonk werd de website ten doop gehouden.

De site kwam tot stand door samenwerking tussen het Regionaal Archief Tilburg (R.A.T.) en de Oudheidkundige Kring 'Geertruyden-

Luud de Brouwer (R.A.T.) lanceert de nieuwe website: www.geertruidenbergopdekaart.nl (Foto: Jan Domenie)

berghe' in het kader van '800 jaar stadsrechten voor Geertruidenberg'. Luud de Brouwer, van het R.A.T. en projectleider van deze applicatie, presenteerde de website en gaf een virtuele rondleiding op de site.

Binnen de website 'Geertruidenberg op de Kaart' zijn automatische koppelingen gemaakt met databases die informatie kunnen leveren over een plek in Geertruidenberg in een Google-maps omgeving. Het gaat dan om de rijksmonumenten (via het Rijksbureau voor Cultureel Erfgoed) en de krantencollectie van de Koninklijke Bibliotheek (via www.delpher.nl). Als je op een willekeurige plaats op de kaart van Geertruidenberg klikt, krijg je onder andere de optie om uit de krant(en), artikelen in te zien welke op die locatie betrekking hebben. Ook is er een optie om beeldmateriaal te bekijken. Dat levert een resultaat van foto's uit de fotodatabase van het archief op, als die aanwezig zijn.

Naast deze automatische koppelingen hebben leden van de Oudheidkundige Kring 'Geertruydenberghe' er voor gezorgd dat er een kleine 150 onderwerpen over Geertruidenberg beschikbaar zijn gekomen in TilburgWiki. Vanuit deze Wiki wordt de informatie gekoppeld binnen 'Geertruidenberg op de Kaart'. En er vindt een koppeling plaats met de fotodatabase van het archief.

In het menu aan de rechterkant zijn een aantal thema's aangemaakt over verschillende onderwerpen die al deze punten bereikbaar maken. Klik je op een thema dan zie je op de kaart een aantal "I's" verschijnen die elk een zogenaamd 'point of interest' vertegenwoordigen. Door daar op te klikken, of in het menu rechts, verschijnt er een scherm met de informatie over dat punt. Het verzamelen van de relevante informatie en het schrijven van een goede teksten is een arbeidsintensief werk. De oudheidkundige kring heeft de verantwoordelijkheid op zich genomen om die inhoud samen te stellen, daar keuzes in te maken en in de toekomst te blijven uitbreiden en actualiseren. Daarmee is en blijft 'Geertruidenberg op de Kaart' een website die dynamiek uitstraalt en een goede en steeds uitgebreidere bron van informatie is voor iedereen die in Geertruidenberg is geïnteresseerd.

JONG IN BLADEL

BLADEL – Heemkundige Kring Pladella Villa uit Bladel heeft mensen uit hun dorp uit verschillende leeftijdsgroepen geïnterviewd over hun jeugd en hun bevindingen samengebracht in een rapport dat verscheen met als titel 'Jong in Bladel'. Misschien brengt het andere kringen op een idee om daar zelf ook iets mee te doen.

30

Het idee om voor de ledenbrief van de Heemkundige Kring over de jeugd-jaren in Bladel te schrijven, werd geboren in september 2013. Toen organiseerde Erfgoed Academie Brabant een symposium. In de verhandelingen kwam steeds naar voren dat levensverhalen de echte geschiedenis vertellen. Het ophalen van levensverhalen was toen al in volle gang. Er startte in Tilburg een project en geïnspireerd door het Tilburgse project kwam het idee om naar de jeugd-jaren in Bladel te vragen. De momentopname werd daarmee uitgebreid tot een levensperiode. Als afgevaardigden van diverse leeftijdsgroepen hun woordje zouden doen, waren daaruit wellicht conclusies te trekken die niet alleen voor de heemkundigen belangrijk zijn maar ook voor de gemeente Bladel.

Voor het project werden steeds een man en vrouw per leeftijdsgroep geïnterviewd. De geïnterviewden behoren tot de tachtig-, eind vijftig-, veertig- en twintigjarigen. Heel opmerkelijk bij elke leeftijdsgroep was het antwoord op de vraag waar de klasgenoten van de basisschool woonden. In iedere leeftijdsgroep

*De foto die de voorzijde van het rapport siert
(Foto Heemkundige kring Pladella Villa)*

was het antwoord dat het merendeel in Bladel of directe omgeving woonde. Voor de ouderen was dit logischer dan voor de jongeren. Het rapport bevat de uitwerkingen van de interviews, de samenvattingen van de verkregen antwoorden van de klasgenoten en de conclusies die uit dit alles zijn getrokken.

Aan het eind wordt een samenvatting gegeven van de interviews en worden conclusie getrokken over gezinsgrootte en opleiding. Het is een omvangrijk rapport geworden dat ander heemkundekringen zeker kan inspireren. Als u meer informatie wil, is het altijd mogelijk om contact op te nemen met de kring in Bladel.

BERLICUM BELEEFT DE BEVRIJDING

BERLICUM - Op de 70ste herdenking van Bevrijdingsdag, 5 mei 2015, werd in het buitengebied van Berlicum een hersteld cultuurhistorisch monument in herinnering gebracht. In aanwezigheid van ruim vijftig genodigden werd een informatiebord bij deels gerestaureerde loopgraven onthuld.

Na de gedeeltelijke mislukking van Market Garden trokken de geallieerden vanuit Oost-Brabant westwaarts om Zeeland te bevrijden en contact te maken tussen de Antwerpse haven en Engeland. Ten zuiden van de Maas is toen hevig gevochten. Bij Berlicum groeven de Duitsers zich in. Daartegenover kwam een loopgravenstelsel van de Engelsen te liggen. Het gebied wemelt ook thans nog van de schuttersputjes en granaatinslagen.

Een vergaten stukje Tweede Wereldoorlog

In september 1944 probeerden de geallieerden via Nijmegen en Arnhem de rivier naar Eindhoven. Deze poging eindigde in de Slag om Arnhem. Een strook van Eindhoven van Vught en Liden naar Nijmegen werd wel bevrijd, de Canadese. Vanaf die Canadese probeerden men gebied te verwerven ten westen daarvan. Doel was het veilig stellen van de haven van Antwerpen. Dit werd gedeeltelijk en verzakten en mislukte aan te komen.

Herderen kwamen Berlicum in de frontlinie te liggen. Oudmoeten een periode van vier weken in september-oktober 1944 werd er viel en het belangrijk van Berlicum gevonden. Bijna alle boerderijen in dat buitengebied zijn door de beschietingen geheel of gedeeltelijk vernield.

Alle verlaten op een geallieerde wagen van het Oorlog en Schiedsrichting Een Troep begonnen de Duitsers onder leiding van luitenant-generaal F. Neuman indertijd verlaten op een te komen. Dit was. Een Troep werden namen genoemd en gebouwen achtergebleven en loopgraven van te liggen.

Daarvan zien u hier een voorbeeld. Dit is een Duitse loopgraaf die werd aangelegd om geallieerden die vanuit Kuthoven kwamen tegen te houden. Achter stond waarnemingspost om niet gesicht opgesteld.

Aan de overkant van de Heughele in de loopgraaf die u hier voor u ziet nog een enige doorgronden, niet de loopgraven van beide zijden van de weg beschietingen worden.

Ongeveer 500 meter van hier, richting Kuthoven op de Heughele, werden de Duitse troepen van Te Thunsteinen gestopt. Daarvan zijn ook nog sporen aanwezig.

Voor gedetailleerde informatie over deze periode van Berlicum in de Tweede Wereldoorlog worden wij u naar de website van de Historische Vereniging Berlicum Middelste (http://www.berlicum.nl) en Herenvereniging 'De Haan' (http://www.dehaan.nl), die ook medewerking aan de realisatie van dit project.

Dit project is mogelijk gemaakt door een subsidie van Stichting Streekliefde Het Groene Woud met medewerking van de Stichting Historische Cultuurhistorie Het Groene Woud, Stichting Middelste en de gemeente Sint-Michielsgestel.

Berlicum 1944

Het Groene Woud

SINT-MICHIELSGESTEL
gemeente

TVE

Stichting
Beleefbare Cultuurhistorie in Het Groene Woud

Een informatiebord zoals dat in Berlicum wordt geplaatst

De stichting Cultuurhistorische Beleving van Het Groene Woud nam het initiatief om in eerste instantie het Duitse loopgravenstelsel weer (beter) zichtbaar te maken. Met steun van de stichting Het Groene Woud, de gemeente, de Margraffstichting als eigenaar van het terrein, RAAP voor archeologisch advies en toezicht, de burens en donateurs kwam het project tot stand.

Vooraf de inzet van de beide heemkundekringen uit Berlicum en hun vrijwilligers moet hier genoemd worden. Waarom eerst de Duitse loograven en pas later een nieuw project? Bij het graven van de Duitse loograven zijn onder dwang burgers uit Den Bosch en omgeving ingezet. Daarin ligt het belang van blijvende beleving.

De initiatiefnemers zijn van plan het project een uitbreiding te geven met meer van deze grote informatieborden, meer voorzichtige restauratie, een brochure met verhalen over de strijd daar waarbij bijna alle boerderijen uit het buitengebied verloren gingen, plus een fiets- en wandelroute. (*Bijdrage Jan Franken*)

ACH VADER LIEF, TOE DRINK NIET MEER ....

ROOSENDAAL - Kent u het nog, dit liedje van vroeger waarin een moeder met haar nog kleine kinderen achter de voordeur bij elkaar zitten op de trap naar boven in afwachting van de thuiskomst van hun man en vader van zijn zoveelste bezoek aan zijn stam- of buurtcafé. Een historisch sfeerbeeld van toen. Bonjour tristesse!

Die historie en die sfeer had ook zijn mooie kanten. Denk maar eens aan de tijd dat Roosendaal een aantal cafés had dat er niet om loog. En die cafés moesten ergens hun bier vandaan halen. Daar waren brouwerijen voor, ook in Roosendaal!

Het inmiddels verdwenen café Raaijmakers aan de Hoogstraat in Roosendaal (collectie René Hermans)

Waarom vertellen we u dit allemaal? Zoals u weet houdt een lokale heemkundekring zich voornamelijk bezig met de historie van eigen plaats en streek. Om die historie levend te houden wordt onderzoek gedaan. En dan kom je nogal wat tegen. Heemkundekring 'De Vrijheijt van Rosendale' heeft onder andere een

Werkgroep Industrieel Verleden. Een enthousiaste en actieve club die bestaat uit Ben Steffen, Fons Heijmans, Frans Konings, Huub Beens, Leo van Dongen, Leon Antonissen en Toon Broos en namens het bestuur toegevoegd met Ineke van Rijen en René Konings. Een werkgroep die al enkele jaren bezig is om met name dat onderdeel van de Roosendaalse geschiedenis weer levend te maken en te houden. Deze werkgroep heeft inmiddels al een aantal projecten het licht doen zien, zoals de tentoonstellingen over de Vero/Borstelfabriek Vermunt; de Koninklijke Grafische Kunstinrichting J. van Poll Suykerbuyk en de Tabaksindustrie van Roosendaal.

Aan deze historische boom wordt weer een nieuwe tak toegevoegd: Bierbrouwerijen en oude cafés van Roosendaal. Dat gebeurt ook weer in de vorm van een tentoonstelling.

In het Heemhuis van het voormalig Klooster Mariadal wordt in de ruimtes van de vroegere noviciaatsvleugel op de eerste verdieping met name in de ontmoetingszaal, in de gang en in de expositiezaal een uitgebreid beeld gegeven van de bierbrouwerijen en de oude cafés die in Roosendaal actief waren. Nostalgie en herkenning!

De Werkgroep Industrieel Verleden heeft verhalen over deze geschiedenis geschreven: één over de brouwerijen en één over de oude cafés. Deze verhalen zijn gebundeld in een tentoonstellingsbrochure die de Werkgroep Industrieel Verleden u aanbiedt. De tentoonstelling in Heemhuis Mariadal is in de maanden september en oktober op dinsdag en op zaterdag geopend van 13.00 tot 16.00 uur en de toegang is gratis.

BOEKENNIEUWS

BOEKENFONDS BRABANTS KAN HELPEN BIJ UW UITGAVE

Veel kringen zijn bekend met het boekenfonds van Brabants Heem. Maar kringen die niet op de hoogte zijn, willen wij er op wijzen dat ook zij gebruik kunnen maken van dit fonds.

Het gaat natuurlijk niet om de uitgave van het normale kringperiodiek of het jaarboek voor de leden, maar om specifieke uitgaven. Denk bijvoorbeeld aan een jubileumboek ter gelegenheid van het 'zoveeljarig' bestaan van een dorp. Of een uitgave gewijd aan een kasteel dat ook regionaal betekenis had.

Als u de uitgave niet financieel rond kunt krijgen, kan Brabants Heem een subsidie verstrekken in het tekort. Wel moet bij de aanvraag aangetoond worden dat ook andere bronnen mee helpen financieren. Het kan dus nooit zo zijn dat Brabants Heem de enige subsidiegever is.

Als voorwaarde wordt ook altijd gesteld dat twee exemplaren van het boek bestemd zijn voor Brabants Heem als daadwerkelijk een bijdrage nodig mocht zijn. Achteraf dient de financiële verantwoording aan de penningmeester voorgelegd te worden. Eventueel teveel betaald geld dient natuurlijk terugbetaald te worden.

De maximale bijdrage in het tekort van de uitgave van een boek is 1000 euro. Elk jaar wordt nieuw geld in het boekenfonds gestort tot een bedrag van 6.000 euro. Dat betekent wel dat tijdig een aanvraag ingediend moet worden. Binnen Brabants Heem wordt door een commissie bekeken of een aanvraag aan de criteria voldoet. Aanvragen kunnen bij secretaris Harrie Boot ingediend worden.

VINCENT VAN GOGH PROMINENT IN DE NIEUWE 'IN BRABANT'

Het Van Gogh Jaar 2015 – ter ere van de 125ste sterfdag van de bekende schilder – bevindt zich inmiddels in zijn negende maand. De datum waarop Vincent in 1890 overleed, 29 juli, ligt al een tijdje achter ons. Al is Van Goghs' dood de aanleiding voor dit herdenkingsjaar, in de nieuwe 'In Brabant' kijken we vooral naar zijn leven. We nemen u graag mee langs de plekken van Vincents bestaan in Noord-Brabant. In een uitgebreid beeldverhaal, opgebouwd uit foto's en ansichtkaarten uit de late negentiende en vroege twintigste eeuw, volgen we hem van zijn geboortedorp Zundert tot aan Nuenen, de laatste plek van Vincents Brabantse tijd. Tussendoor stoppen we ook op de andere Brabantse plaatsen die met het leven van de kunstenaar verbonden zijn, zoals Tilburg, waar Vincent de HBS bezocht. Op de cover van deze In Brabant ziet u zijn 'klassenfoto' uit

De cover van de nieuwe 'In Brabant' met een klassenfoto van Vincent van Gogh. Hij zit vooraan in het midden (foto Jurgen Pigmans)

De cover van deze In Brabant ziet u zijn 'klassenfoto' uit

die tijd. Vooraan in het midden zit de jonge Vincent. Waar mogelijk worden de afbeeldingen in het beeldverhaal begeleid door citaten uit de vele brieven die Van Gogh heeft geschreven. In die brieven schemerde al door dat Vincent, ondanks zijn genegenheid voor de streek waarin hij opgroeide, ooit zou uitwaaiëren over de wereld: "...*ofschoon ik erg veel van Brabant houd zoo heb ik toch ook gevoel voor andere figuren dan de Brabantsche boerentypen*", schreef hij op 23 december 1881 aan zijn broer Theo. Dat zij beiden minder dan tien jaar later kort na elkaar hun graf zouden vinden, konden ze toen nog niet vermoeden.

Maar deze In Brabant kijkt ook verder dan 'onze Vincent'. We gaan bij Esbeek op zoek naar Neanderthalers, in de archeologische rubriek '*In Brabants bodem*'. Ook staan we uitgebreid stil bij de toekomst van de Brabantse streekmusea, in een artikel van Iris Dracht. Zij is student van de master Actuele Geschiedenis te Nijmegen en als stagiaire bij Erfgoed Brabant voerde zij een onderzoek uit naar de toekomst van streekmusea, waarvan dit artikel een samenvatting is. Ten slotte gaan we deze keer in '*Hart van Brabant*' weer eens op bezoek bij een Brabantse heemkundekring, om precies te zijn 'Op die Dungen'. Wat blijkt? Heemkunde genoeg, daar in Den Dungen!

Iedere bij Brabants Heem aangesloten kring ontvangt een gratis exemplaar van In Brabant, het tijdschrift dat Erfgoed Brabant samen met Brabants Heem en de Historische Vereniging Brabant uitgeeft. We hopen dat ook afzonderlijke heemkundigen geïnteresseerd zijn in de Brabantse geschiedenis en willen u daarom graag attenderen op de €2,50 korting die zij op een regulier abonnement krijgen. Leden van bij Brabants Heem aangesloten kringen betalen voor een hele jaargang In Brabant, 320 pagina's in full colour, dan slechts 20 euro. Dat is maar 6 cent per pagina!

Mocht u geïnteresseerd zijn, stuurt u dan een e-mail naar info@erfgoedbrabant.nl, inbrabant@erfgoedbrabant.nl of belt u tel. 073-6156262.

Mocht u nog enigszins twijfelen maar wel nieuwsgierig zijn, kijk dan gerust het gratis nummer van uw kring in of bezoek de website Thuis in Brabant, waar u in ieder geval het hoofdartikel van deze laatste In Brabant online kunt vinden. (www.thuisinbrabant.nl/collecties/in-brabant). (*Bijdrage Jurgen Pigmans*)

HÉT CARNAVALSBOEK, VAN LENTEFEEST TOT FESTIVAL

Eind vorig jaar is '*Hét Carnavalsboek, van lentefeest tot festival*' verschenen. Burgemeester Antoin Scholten van Venlo mocht het eerste exemplaar in ontvangst nemen uit handen van de schrijvers Theo Fransen en Sander Mattheijssen.

In het boek wordt in negen hoofdstukken ingegaan op de geschiedenis van het feest, de viering in de wereld, het emigrantencarnaval, de indeling van een seizoen en de georganiseerde viering in Nederland en Vlaanderen. De Nederlandse provincies Brabant en Limburg worden het meest uitgebreid besproken.

Zeer bijzonder is het hoofdstuk over de toekomst. Hieraan hebben ongeveer 1.200 verenigingen uit Nederland en Vlaanderen hun medewerking verleend. Het resultaat van alle inspanningen is een nieuw standaardwerk over carnaval dat bestaat uit 256 pagina's. Het boek is ook te gebruiken als naslagwerk. Daarnaast levert het een beeld op

van de georganiseerde viering.

Het boek kan ook inspireren om initiatieven te ontplooiën en laat zien dat het niet zo maar een feestje is. De carnavalsverenigingen per provincie zijn in kaart gebracht en worden minimaal met naam en oprichtingsjaar vermeld. De teksten worden ondersteund door prachtige kleurenfoto's.

Als basis werd het boek *'Alaaf'* uit 1984 gebruikt, destijds geschreven door Theo Franzen en Gerrit Gommans. Op verzoek van velen besloot Theo Franzen het oude boek te actualiseren. Hij vroeg Sander Mattheijssen om hem te ondersteunen. Het resultaat is een compleet herschreven boek dat 100 pagina's meer telt dan de oude editie. *'Hét Carnavalsboek, van lentefeest tot festival'* is in eigen beheer, in samenwerking met Wielaard Media, uitgegeven. De overeenkomst tussen de schrijvers is dat ze beide begeesterde carnavalisten zijn, ondanks het leeftijdsverschil van bijna 50 jaar. Ze delen de overtuiging dat carnaval een volksfeest is, dat met zorg gekoesterd moet worden en voor de toekomst bewaard moet blijven. Het boek is voor € 29,95 online te koop via www.hetcarnavalsboek.nl. Op de website vindt u ook meer informatie over het boek en de auteurs.

DE MEIERIJ VAN 'S-HERTOGENBOSCH (1230-1800)

In onze vorige *'Koerier van Brabants Heem'* stond een stukje over een boekje dat Wim van Rooij schreef met als titel *'Sint-Oedenrode in de Meierij van 's-Hertogenbosch'*. De schrijver was onaangenaam verrast, want wij schreven het woord Meierij met tweemaal een 'ij'. Onze excuses voor deze tikfout.

Wij citeerden uit de mail van de heer Van Rooij dat hij schreef dat de Meierij 570 jaar een Kwartier van het Hertogdom Brabant zou zijn geweest. Dit is niet correct en moest zijn dat de Meierij 570 jaar een bestuurlijke eenheid was geweest.

„Na 1648 (Vrede van Munster) was onze Meierij een onderdeel van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden“, laat Wim van Rooij weten. Overigens is zijn bijdrage met bovenstaande titel nog steeds te vinden op de website www.brabantsheem.nl en kan daar ook gedownload worden.

DE POSTGESCHIEDENIS VAN VLIJMEN

VLIJMEN - Door heemkundekring Onsenoort is een boekje uitgegeven met de titel 'De postgeschiedenis van Vlijmen'. Auteur van het boekwerkje is Bart Beard.

In het boekje wordt uitvoerig ingegaan op de postgeschiedenis van Vlijmen vanaf 1850 toen de Postwet was aangenomen en er in elke plaats een postkantoor of bestel huis kwam. Vlijmen heeft in de beginperiode op verschillende plaatsen bestelhuizen gehad. Het eerste post- en telegraafkantoor kwam er in 1883 in de Julianastraat, toen Kerkstraat. Daar bleef het gevestigd tot 1929.

Daarna kwam het postkantoor in de Akkerstraat (1929-1971), het noodgebouw in de Julianastraat (1971-1983) en aan de Akker (1983-2004). Ook het postagentschap op de Vliedberg wordt beschreven. In het boekje komen vele namen en foto's voor van het toenmalige PTT-personeel, de complete serie poststempels, 'spoor en post', aandacht voor sociale media, alsook het hoofdstuk 'Van Staatsbedrijf PTT naar KPN, PostNL en ING'.

Op de band van het boekje is een schilderij te zien dat ter herinnering aan de opening van het postkantoor aan de Akker op 2 juni 1983 werd gemaakt door de Vlijmense kunstenaar Peter-John Voormeij, met als titel 'Vlijmense Post'. Hierop zijn de toen 84-jarige oud-besteller Van den Dungen en de toen 49-jarige Kivits afgebeeld, waarmee het doek het heden en het verleden van de Vlijmense post weergaf.

Het boekje telt 60 kleurenpagina's, kost 6 euro en is verkrijgbaar bij Bruna-Oliemaat in Vlijmen, Top 1 Toys – Van der Ven op de Vliedberg, Sikkers in Drunen en bij het secretariaat van de heemkundekring via www.hkkonsenoort.nl.

EEN ZWITSERS MILITAIR SCHETST 'S-HERTOGENBOSCH 1815-1824

Dat is de ondertitel van een boek over August von Bonstetten dat de Bosche historicus Jac. Biemans (1963) schreef en dat in november verschijnt. In 1815 arriveerde August von Bonstetten in 's-Hertogenbosch als Zwitsers

soldaat in dienst van het Nederlandse leger. De begaafde jongeman hield vanaf de eerste dag van zijn vertrek naar Nederland een dagboek bij en maakte talloze tekeningen en schetsen. Historicus Jac. Biemans ontdekte deze unieke documenten in particuliere en openbare collecties in Frankrijk en Zwitserland. Hij selecteerde voor deze bloemlezing de treffendste fragmenten en illustraties.

Met August von Bonstetten voert hij ons terug naar het 's-Hertogenbosch van het begin van de negentiende eeuw – toen een kleine, overvolle garnizoensstad. We zien het dagelijks leven van een militair, van zijn eet- en drinkgewoonten tot zijn verliefdheden en van zijn omgang met collega's tot de ontmoetingen met de autoriteiten, burgers en kunstenaars. We proeven de afkeer van het militaire patroon en de verademing van vooral het tekenen en schilderen, in de stad en de wijde omtrek.

De ontboezemingen en de vele tekeningen van August von Bonstetten bieden voor het eerst een fascinerende inkijk in het 's-Hertogenbosch in de eerste jaren van het Verenigd Ko-

ninkrijk der Nederlanden.

Jac Biemans is werkzaam op het stadarchief in 's-Hertogenbosch. Daarnaast is hij als auteur en beeldredacteur betrokken bij publicaties over uiteenlopende onderwerpen. Hij is ook redactielid van het magazine 'In Brabant'. Het nieuwe boek verschijnt bij uitgeverij Vantilt.

HET LEVEN IN HELMOND EN VALKENSWAARD

In de serie 'Het leven in.....' zijn in juli weer twee nummers verschenen. Over Helmond rolde een nummer van de pers met als titel 'Van alles wa. Nijverheid naast textiel en metaal' Uitgeverij Optima en Heemkundekring Helmont gingen op zoek naar artikelen die in de loop van de jaren in Helmond werden geproduceerd.

„Tja, hoeveel producten zijn fabrieksmatig niet in Helmond vervaardigd? Te 'veul' om hier op te noemen. Maar er zijn ook een hoop artikelen op grotere schaal in het verleden binnen de huidige gemeentegrenzen geproduceerd. Helmond was met de aangrenzende dorpen meer dan alleen een centrum van textiel en metaal, ook de overige nijverheid kende er een eigen plaats en ontwikkeling. In dit nummer passeert een bescheiden maar gevarieerd deel de revue”, zo schrijft eindredacteur Giel van Hooff in de inleiding van het blad.

Daarna passeren onder meer de cacao fabriek, Helmonds bier, Hemepro, Helmonds hout met diverse bedrijven, drukwerk uit Helmond, de steenfa-

briek, de papierfabriek en de kaarsenfabriek de revue. Het blad staat vol met foto's en afbeeldingen en is daarom voor zowel de geboren en getogen Helmonder als voor nieuwkomers de moeite waard om te lezen of om in bezet te hebben.

In het nummer dat handelt over Valkenswaard komt de industrie aan bod; vandaar de titel: 'Flor Fina; 150 jaar industrie'. „Je wist niet beter, er was niets anders!' was jarenlang het devies dat gold voor de Valkenswaardse jeugd. Veel jongeren verruilden immers vaak al na de lagere school de onderwijsbanken voor een plaats in een van de vele sigarenfabrieken die Valkenswaard telde”, staat in de inleiding van het blad te lezen.

De sigarenindustrie speelde in Valkenswaard altijd een grote rol. Het blad is ingedeeld in belangrijke perioden. Tussen 1865 en 1920 kwam de industrie op en beleefde een grote bloei. Met bekende merken, zoals Hofnar dat in de periode van 1893 tot 1990 actief was. De tweede periode, tussen 1920 en 1965, noemde de schrijvers het einde van de hegemonie van de sigarenindustrie. In deze periode kwam sigarenfabriek Willem II (1916-1990) tot bloei.

De derde periode, die loopt van 1965 tot 2015 is de periode waarin Valkenswaard zijn industriële karakter verloor. De sigarenindustrie werd steeds minder belangrijk en er vestigden zich wat andere bedrijven, maar die waren landelijk veel minder bekend.

Dit nummer staat opnieuw vol met foto's en afbeeldingen, waaronder een aantal dat nog nooit gepubliceerd werd. Het tijdschrift, dat onderdeel is van een serie van twintig nummers, werd samengesteld met medewerking van Heemkundekring Weerderheem en gedrukt door uitgeverij Optima. Zowel op de website van de uitgeverij als bij de beide heemkundekringen is informatie te vinden over het blad.

**De volgende Koerier van Brabant Heem
verschijnt eind november 2015.**

**Hebt u kopij voor dat nummer, mail of stuur die dan voor
maandag 9 november 2015 naar martel6@hetnet.nl of
Martel 6, 4724 GD Wouw.**

**Zo mogelijk zullen we uw teksten ook op de website
van Brabants Heem plaatsen.**

Het vaandel aan de schellenboom met rechts Frans Teunis van de voorbereidingscommissie van de Heemdagen

Brabants Heem wil de ondersteunende organisatie zijn voor 122 zelfstandige Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Parallele artikelen op de website: www.brabantsheem.nl

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: René Hermans

Bijdragen van: Frans Teunis, Ton van der Straaten, Jan Rossou, Jan Franken, Otte Strouken, Ansjé Strouken-Bussink, Jurgen Pigmans en diverse leden van heemkundekringen.

Foto's: Jan Domenie, Martien Veekens, Lilian Lambrechts, Adriëne Hermans, René Hermans en diverse heemkundekringen en archieven.

Ontwerp en Drukwerk: Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong
Baarle-Nassau

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.